

PRZEWODNIK FRANKOWICZA

Jacek Czabański
Tomasz Konieczny
Mariusz Korpalski

PRAWO W PRAKTYCE

PRZEWODNIK FRANKOWICZA

Jacek Czabański
Tomasz Konieczny
Mariusz Korpalski

PRAWO W PRAKTYCE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 stycznia 2020 r.

Wydawca
Anna Kubuj-Kacperek

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie
Krystyna Szych – JustLuk

Autorzy poszczególnych rozdziałów:

Jacek Czabański: rozdz. 2

Tomasz Konieczny: rozdz. 3, 5, 6

Mariusz Korpalski: rozdz. 1, 4, 7

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-417-5

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1	
Kto i jak jest chroniony? Uprawnienia kredytobiorcy a ochrona konsumenta przed nieuczciwymi warunkami	13
1.1. Pojęcie konsumenta	13
1.2. Badanie statusu konsumenta przez sąd	15
1.3. Uprawnienia kredytobiorcy niebędącego konsumentem ...	17
Rozdział 2	
Kredyty indeksowane i denominowane kursem CHF	20
2.1. Skąd wziął się kredyt indeksowany do waluty obcej?	20
2.2. Wcześniejsze doświadczenia innych krajów	24
2.3. Reakcja nadzoru bankowego	26
2.4. Ryzyko związane z kredytem powiązany z kursem waluty obcej	31
2.5. Nadużycie instytucji waloryzacji	44
2.6. Spread walutowy	47
2.7. Bezwzględna nieważność umowy pozwalającej na dowolne kształtowanie wysokości zobowiązania jednej ze stron	54
2.8. Skutki stosowania nieuczciwych postanowień umownych	58

Rozdział 3**Klauzule zmiennego oprocentowania w kredytach**

indeksowanych do kursu CHF	75
3.1. Kredyt indeksowany a formuła oprocentowania	75
3.2. Przykłady stosowanych klauzul zmiennego oprocentowania	78
3.3. Na czym polega nieprawidłowość blankietowej formuły oprocentowania?	81
3.4. Jak banki wykorzystywały w praktyce przyznaną sobie dowolność w kształtowaniu oprocentowania?	86
3.5. Możliwe sankcje względem klauzuli zmiennego oprocentowania	89
3.5.1. Nieważność całkowita albo częściowa umowy kredytu	89
3.5.2. Niezwiązanie konsumenta niedozwoloną (abuzywną) klauzulą zmiennego oprocentowania	93

Rozdział 4**Umowa nieskuteczna i co dalej? Rozliczenie umowy**

całkowicie albo częściowo nieskutecznej	99
4.1. Rozliczenia kredytu „w trójkącie”	99
4.2. Brak wynagrodzenia za korzystanie z kapitału	101
4.3. Brak zastępowania (surogacji) świadczenia banku	105
4.4. Brak możliwości wyzbycia się wzbogacenia	106
4.5. Wyjątki od zasady zwrotu nienależnego świadczenia	108
4.5.1. Wiedza o nienależności świadczenia	108
4.5.2. Zgodność świadczenia z dobrymi obyczajami	110
4.5.3. Świadczenie po terminie przedawnienia	115

Rozdział 5

Ubezpieczenie niskiego wkładu własnego	117
---	-----

Rozdział 6**Wypowiedzenie umowy kredytu / uchylenie**

wykonalności BTE	124
6.1. Przesłanki i termin wypowiedzenia kredytu	124

6.2. Jak wyglądało i jak teraz wygląda egzekwowanie wypowiedzianego kredytu?	127
6.3. Bankowy tytuł egzekucyjny wydany po wypowiedzeniu kredytu indeksowanego lub denominowanego kursem CHF	132

Rozdział 7

Ile mam czasu na pozew? Przedawnienie roszczeń konsumenta i banku	139
7.1. Przedawnienie roszczeń banku do konsumenta	139
7.2. Przedawnienie roszczeń konsumenta do banku	146
O Autorach	155

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 93/13/EWG – dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 95, s. 29, ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 2357 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – Seria A

Inne

BTE	– bankowy tytuł egzekucyjny
CHF	– frank szwajcarski
DEM	– marka niemiecka
ESP	– peseta hiszpańska
EUR	– euro
GBP	– funt brytyjski
GINB	– Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego
JPY	– jen japoński
KNB	– Komisja Nadzoru Bankowego
KNF	– Komisja Nadzoru Finansowego
NBP	– Narodowy Bank Polski
PLN	– złoty polski
SA	– Sąd Apelacyjny
SEK	– korona szwedzka
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
SR	– Sąd Rejonowy
SOKiK	– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UOKiK	– Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
USD	– dolar amerykański
ZBP	– Związek Banków Polskich

WSTĘP

Przewodnik frankowicza to aktualna, wzbogacona licznymi przykładami i odwołaniami do orzecznictwa sądowego praca zbiorowa autorstwa wyróżniających się prawników z wieloletnim doświadczeniem praktycznym w sporach konsumencko-bankowych. Traktuje o wszystkich istotnych problemach nurtujących samych kredytobiorców, ich pełnomocników, a także sędziów prowadzących tysiące procesów wymagających oceny ważności czy skuteczności różnego rodzaju umów kredytu z elementem walutowym.

W przeciwieństwie do innych publikacji tego typu dostępnych na rynku, omawiających prawa konsumentów będących stroną kredytów indeksowanych lub denominowanych kursem franka szwajcarskiego (CHF) lub innej waluty obcej, nie jest to informator o usługach prawnych określonego podmiotu ani też opracowanie dziennikarskie. Autorzy niniejszej pozycji to adwokat i radcowie prawni prowadzący konkurencyjne kancelarie prawne, którzy łączą wiedzę teoretyczną z zakresu prawa konsumenckiego i bankowego z jej praktycznym zastosowaniem na salach sądowych.

W efekcie publikacja może służyć jako źródło wiedzy o zawieranych na masową skalę w Polsce przeszło dekadę temu – i w większości nadal stosowanych – umowach kredytu z elementem walutowym zarówno dla osób żywo zainteresowanych swoją sytuacją prawną-ekonomiczną (czyli kredytobiorców), jak i dla powiększającego się grona prawników reprezentujących ich prawa i interesy w sporach (coraz częściej sądowych) z bankami. Ponadto niniejsze opracowanie może się okazać pomocne dla sędziów rozpatrujących obecnie tysiące

spraw wymagających oceny aspektu ważności całej umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego kursem waluty obcej jako takiej bądź też rodzących konieczność analizy przesłanek abuzywności poszczególnych postanowień umownych.

Czytelnik dowie się z lektury *Przewodnika* m.in. tego, jakiego rodzaju rozwiązania i klauzule umowne budzą w tego typu kontraktach istotne wątpliwości (nie tylko natury prawnej), jaka była historia takich produktów w Polsce i innych krajach, jakie roszczenia mogą wynikać z zawarcia lub stosowania wadliwych umów kredytu oraz jak sądy (począwszy od sądów rejonowych w Polsce, a na Sądzie Najwyższym czy Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej kończąc) rozstrzygają spory na linii konsument-bank. Opracowanie traktuje bowiem także o przesłankach wypowiedzenia umowy kredytu; nie zapomniano w nim również o sprawach egzekucyjnych prowadzonych na podstawie wystawianych jeszcze kilka lat temu bankowych tytułów egzekucyjnych (BTE).

W publikacji nie mogło oczywiście zabraknąć odpowiedzi autorów na nurtujące obecnie kredytobiorców, pełnomocników oraz sędziów pytania i zagadnienia, jak choćby problem potrącenia i różnych skutków nieważności umowy kredytu (teoria dwóch kondycji vs teoria salda) czy kwestia zgłaszanego w mediach przez przedstawicieli banków tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kapitału.

Rozdział 1

KTO I JAK JEST CHRONIONY? UPRAWNIENIA KREDYTOBIORCY A OCHRONA KONSUMENTA PRZED NIEUCZCIWYMI WARUNKAMI

1.1. Pojęcie konsumenta

§ Pojęcie konsumenta obejmuje osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą (tu: bankiem) czynności niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Jest to pojęcie zdefiniowane w art. 22¹ k.c. W literaturze dominuje szeroka wykładnia pojęcia konsumenta, związana z odniesieniem w tym przepisie do „bezpośredniego” związku czynności z działalnością gospodarczą i, w konsekwencji, z istnieniem kategorii czynności „pośrednio” związanych, ale jednak związanych z działalnością gospodarczą¹. Za pośrednio związane rozumie się czynności leżące poza zakresem specjalizacji (branży) prowadzonej działalności.

¹ Zamiast wielu zob. M. Korpalski, „Nieprofesjonalista”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, „Forum Prawnicze” 2012/4, s. 27; M.P. Ziemiak, *Postanowienia niedozwolone na tle umów ubezpieczenia. Studium cywilnoprawne*, Toruń 2017, s. 180.

⚖️ Podobne stanowisko reprezentowane jest również w orzecznictwie², chociaż można także spotkać się z poglądem odmiennym, pomijającym przesłankę „bezpośredniego związku”³.

§ Przedstawionemu tu szerokiemu ujęciu statusu konsumenta nie sprzeciwiają się przepisy dyrektywy 93/13/EWG. Wprawdzie przepis art. 2 pkt b tej dyrektywy prezentuje pojęcie konsumenta ograniczone do osoby wykonującej czynności niezwiązane w ogóle z działalnością gospodarczą, ale jednocześnie przepis art. 8 dyrektywy 93/13/EWG dopuszcza szersze ujęcie tego pojęcia w prawie krajowym.

Problem pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą jako kryterium przesądzającego o statusie strony umowy jako konsumenta należy odróżnić od problemu tzw. użytku mieszanego, w którym jedna czynność jest związana jednocześnie z działalnością gospodarczą (w ujęciu art. 22¹ k.c. – bezpośrednio) i z zaspokajaniem potrzeb osobistych (w ujęciu art. 22¹ k.c. – niezwiązana lub związana pośrednio z działalnością gospodarczą). Taki przypadek należy rozstrzygać według przeważającej wagi użytku gospodarczego lub osobistego⁴. Jeżeli więc umowa kredytowa wskazuje kilka celów finansowania, to należy każdy z tych celów ocenić osobno, a następnie zliczyć ich wartości, tak aby ustalić cel przeważający. Nie jest bowiem możliwe rozbijanie takiej umowy na część „konsumencką” i część „gospodarczą”.

Fakt, że kredytobiorca miał prowadzić działalność gospodarczą na kredytowanej nieruchomości, nie wpływa na jego status jako konsumenta, o ile nieruchomość ta miała służyć zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych jego lub jego bliskich. Prowadzenie działalności w miejscu zamieszkania nie zmienia charakteru nieruchomości⁵. Na-

² Wyrok SN z 30.05.2014 r., III CSK 204/13, LEX nr 1466608; wyrok SA w Warszawie z 26.04.2018 r., VI ACa 2054/16, niepubl.

³ Zob. np. wyrok SN z 3.10.2014 r., V CSK 630/13, OSNC 2015/7–8, poz. 96.

⁴ Wyrok TSUE z 20.01.2005 r., C-464/01, Johann Gruber przeciwko Bay Wa AG., EU:C:2005:32.

⁵ Zob. np. postanowienie SA w Warszawie z 27.08.2019 r., I ACz 618/19, niepubl., w sprawie ustalenia składu grupy pozwu zbiorowego przeciwko Bankowi Millennium SA.

leży wtedy przyjmować, że kredytobiorca pracuje w mieszkaniu, a nie – że mieszka w pracy.

Nawet jednak nabycie przez kredytobiorcę nieruchomości w celu inwestycyjnym nie przesądza o jego bezpośrednim związku z działalnością gospodarczą, identycznie jak np. założenie w tym samym celu inwestycyjnym lokaty bankowej. Samo nabycie nieruchomości w celu późniejszego zbycia z zyskiem nie jest na tyle zorganizowane, żeby mówić o działalności gospodarczej⁶. W szczególności dotyczy to lokalu o charakterze mieszkalnym, w przypadku którego kredytobiorca nie zawsze w momencie zakupu już zdecydował, czy w nim zamieszka, czy go wynajmie.

Nawet w sytuacji, w której kredytobiorca od początku ma zamiar wynajmować kredytowany lokal i gdyby nawet dopatrzyć się w tym zamiaru prowadzenia działalności gospodarczej, np. z uwagi na wynajmowanie kilku podobnych lokali w chwili zawierania umowy kredytowej, to zawarta w takich okolicznościach umowa kredytowa byłaby tylko pośrednio związana z działalnością gospodarczą kredytobiorcy, skoro nie jest on profesjonalistą na rynku finansowym.

1.2. Badanie statusu konsumenta przez sąd

§ Badanie nieuczciwego charakteru warunków umownych następuje według stanu na moment zawarcia umowy (art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, art. 385² k.c.)⁷. Dotyczy to również badania statusu konsumenta. W związku z tym decyduje zamiar stron należycie uzewnętrznione w momencie zawierania umowy. Odnośnie do statusu kredytobiorcy jako konsumenta decydujący jest cel kredytu

⁶ Wyrok SA w Warszawie z 2.09.2010 r., I ACa 514/10, LEX nr 1120143.

⁷ Zob. np. postanowienie TSUE z 11.06.2015 r., C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, SA przeciwko Fernando Quintano Ujeta i María Isabel Sánchez García, EU:C:2015:397, pkt 2 sentencji oraz pkt 50 i 54; wyrok TSUE z 26.01.2017 r., C-421/14, Banco Primus SA przeciwko Jesúsowi Gutiérrezowi Garcíi, EU:C:2017:60, pkt 73–74; uchwała SN (7) z 20.06.2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019/1, poz. 2; wyrok SN z 9.05.2019 r., I CSK 242/18, LEX nr 2690299.

W publikacji przybliżono problematykę umów kredytów frankowych, które od lat budzą kontrowersje w praktyce. Celem niniejszego opracowania jest uświadomienie kredytobiorcom prawnych możliwości dochodzenia swoich praw przed sądami.

Czytelnik dowie się z przewodnika o tym, jakiego rodzaju rozwiązania i klauzule umowne budzą w tego typu kontraktach istotne wątpliwości (nie tylko natury prawnej), jakie roszczenia mogą wynikać z zawarcia lub stosowania wadliwych umów kredytu oraz jak sądy (począwszy od sądów rejonowych w Polsce, a kończąc na Sądzie Najwyższym i Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej) rozstrzygają spory na linii konsument–bank.

W książce omówiono również przesłanki wypowiedzenia umowy kredytu, sprawy egzekucyjne prowadzone na podstawie wystawianych jeszcze kilka lat temu bankowych tytułów egzekucyjnych (BTE), a także zagadnienia różnych skutków nieważności umowy kredytu oraz zgłaszanego w mediach przez przedstawicieli banków tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kapitału.

Autorzy – prawnicy praktycy reprezentujący od blisko 10 lat kredytobiorców w sporach sądowych z bankami – poruszają wszystkie kwestie sporne, opierając się na licznych przykładach z orzecznictwa sądów (tak krajowych, jak i zagranicznych, w tym zwłaszcza Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej) dotyczącego kredytów indeksowanych lub denominowanych kursem waluty obcej.

Przewodnik jest przeznaczony przede wszystkim dla kredytobiorców – zarówno tych spłacających kredyt, jak i tych, którym bank już wypowiedział umowę – oraz reprezentujących ich radców prawnych i adwokatów, a także dla sędziów prowadzących i rozstrzygających sprawy związane z omawianą problematyką.

9788381874175 W01P01

ISBN 978-83-8187-417-5

9 788381 874175

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL